

№ 42 (587)
Лістапад 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

☞ **Канферэнцыя: актуальныя праблемы крыніцазнаўства** – стар. 2

☞ **Спадчына: невядомыя лісты Агінскіх** – стар. 3

☞ **Даследаванне: умацаванні паміж Верхнім і Ніжнім замкамі ў Полацку** – стар. 4

15 лістапада — дзень работнікаў сельскай гаспадаркі і перапрацоўчай прамысловасці аграпрамысловага комплексу

Днямі ў Чавусах адбылося ўшанаванне найлепшых працаўнікоў калектывных гаспадарак раёна
Фота з сайта раённай газеты

«Каб людзі не журыліся...»

12 лістапада споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння нашага слаўтага земляка, беларускага драматурга, народнага пісьменніка Беларусі Андрэя Макаёнка. Нарадзіўся пісьменнік у 1920 годзе ў вёсцы Борхаў Рагачоўскага раёна (у той час – Журавіцкага). У сям'і Макаёнкаў было пяцёра дзяцей, Андрэй быў старэйшы.

Рана абудзілася ў будучага пісьменніка цяга да ведаў, да спазнання свету. Яго вабілі народныя паданні, казкі, песні, звычаі і традыцыі. Ён рана навучыўся чытаць, умеў добра дэкламаваць. Скончыў мясцовую пачатковую школу, потым Шайчыцкую сямігодку. Успамінае сяброўка дзяцінства Ларыса Лярская (Астроўская): «Бацька будучага пісьменніка працаваў старшынёй калгаса. Уваходзіў у бацькоўскі камітэт школы, дзе мы з Андрэем вучыліся. Андрэй быў старэйшы за мяне на два гады, але мы разам гулялі ў мяч, гарадкі, каталіся зімой на санках, лыжах...». Калі быў вольны час, ён браў у рукі кніжку і забываў пра ўсё на свеце. Разумеючы яго захапленне, нават малодшыя браты і маці не перашкаджалі яму ў гэтым. Марыў Андрэй навучыцца іграць на скрыпцы, але не атрымалася. Прыгожа маляваў, выразаў з дрэва розныя фігуркі, добра чарціў. Як успамінае брат Андрэя Іван, «...з дрэвам і інструментам Андрэй Ягоравіч не расставіўся ўсё жыццё. На дачы ў яго была майстэрня, інструмент, дзе ён займаўся разьбою па дрэве, штосьці майстравіў. У майстэрні яго заўсёды быў парадак, кожная рэч на сваім месцы. Вельмі не любіў, калі я ці хто з сяброў пасля працы кідалі інструмент абы дзе. Але самым важным, самым любімым заняткам была і заставалася літаратура».

Сярэдняю адукацыю атрымаў у Журавіцкай школе. Менавіта ў гэты час і раскрыліся яго артыстычныя здольнасці. Андрэй са школьнай сцэны з майстэрствам чытаў гумарыстычныя вершы, імправізаваў у шматлікіх сцэнках. Пасля школы малады хлопец паступіў у ваеннае вучылішча, аднак вайсковая служба не стала яго сапраўдным прызначэннем. Зразумеўшы сваю памылку, ён вяртаецца дадому. Працаваў масавіком раённага Дома культуры, паспрабаваў паступіць у інстытут кінематографіі, але праваліў выпрабаванне. Пасля быў прызваны ў Чырвоную Армію. Пачатак Вялікай Айчыннай вайны сустрэў на Каўказе, дзе праходзіў тэрміновую ваенную службу.

(Заканчэнне глядзіце на стар. 6)

На тым тыдні...

✓ 1 лістапада ў вёсцы Лаўрышава Навагрудскага раёна была ўпершыню **прадстаўленая грамадскасці старадаўняя пячатка**, выяўленая сёлета ў ліпені пры археалагічных раскопках на селішчы Лаўрышаўскага манастыра.

Раскопкі праводзіла экспедыцыя добраахвотнікаў, навуковы кіраўнік – доктар гістарычных навук, прафесар гісторыі Сяргей Рассадзін. Даследаванні праводзіліся пры падтрымцы Свята-Елісееўскага Лаўрышаўскага мужчынскага манастыра і з дабраславення архіепіскапа Навагрудскага і Лідскага Гурья.

✓ 2 лістапада ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрылася **выстаўка скульптара Валерыя Калясінскага «Медалі, малюнак, манеты»**, якую аўтар прысвячае памяці свайго настаўніка – вядомага беларускага мастака і педагога, удзельніка Вялікай Айчыннай вайны Алега Луцэвіча, далёкага сваяка Янкі Купалы.

В. Калясінскі прэзентаваў свае новыя працы: манеты і медалі, адчаканеныя за апошнія пяць гадоў, а таксама пробныя экзэмпляры наступнага года. Прадстаўлены медалі і манеты разнастайныя па тэматыцы і звязаныя з гісторыяй і сучаснасцю Беларусі. Асобныя серыі прысвечаныя выбітным дзеячам культуры, навукі, мастацтва, спорту, абаронцам Айчыны, архітэктурным помнікам.

✓ 3 лістапада ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася **выстаўка фатаграфіі Рудольфа Клайна**

«Сінагогі Цэнтральнай і Усходняй Еўропы 1782 – 1944 гг.».

Экспазіцыя дэманструе не толькі ступені эмансипацыі яўрэяў, але і шматлікія прыклады талерантнасці, з якой народы Цэнтральнай і Усходняй Еўропы сустрэлі яўрэяў, а таксама праяўленую яўрэямі павагу да патрабаванняў і традыцыяў іншых нацыяў.

✓ 4 лістапада ў філіяле Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі – Музеі «Дом Ваньковічаў. Культура і мастацтва першай паловы XIX ст.» адбылася **вечарына, прысвечаная памяці Тадэвуша Рэйтана (1740 – 1780)**, выбітнай асобе беларускай гісторыі XVIII ст.

✓ 4 лістапада ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі ў межах праекта «Сустрэча з аўтарам» прайшла **прэзентацыя кнігі Адама Глобуса «Гісторыі пра Мінск і ваколіцы»**.

Аўтар падзяліў гісторыю на чатыры часткі: пра людзей, пра рэчы і з'явы, пра горад і пра жывёлаў. Кожная частка напоўненая кароткімі, але вельмі насычанымі і гумарыстычнымі, поўнымі іроніяй тэкстамі.

падпісныя індэксны:
індывідуальны - 63320
ведомасны - 633202

Нашы віншаванні

6 лістапада адзначыў 45-годдзе з часу адкрыцця Ушацкі музей народнай славы імя Героя Савецкага Саюза У.Е. Лабанка.

Музей быў заснаваны 7 студзеня 1968 г. паводле пастанова Бюро ЦК КПБ, праз паўтара года быў адкрыты для наведнікаў. З сакавіка 1999 г. Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь музею было прысвоена імя Уладзіміра Лабанка.

Асноўны фонд музея налічвае больш за 14 тысячаў адзінак захоўвання, навукова-дапаможны – больш за 6 тысячаў. Музей мае чатыры экспазіцыйныя залы, мемарыяльную партызанскую карцінную галерэю і выставачную залу. У экспазіцыі змяшчаюцца матэрыялы пра гістарычнае мінулае Ушацчыны, пра рэвалюцыйныя падзеі 1917 г., грамадзянскую вайну, калектывізацыю, рэпрэсіі 1930-х гг., пра партызанскі рух у краі і барацьбу насельніцтва з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, пра герояў Савецкага Саюза А. Данукалава, Ф. Дуброўскага, У. Лабанка, П. Раманава, І. Цімчука, М. Ягорава, поўнага кавалера ордэна Славы А. Клопава. Зберагаюцца імянная зброя двойчы Героя Савецкага Саюза І. Баграмяна, улёткі, дакументы, асабістыя рэчы партызанаў, матэрыялы пра абарону партызанскай зоны пад час карных экспедыцыяў фашыстаў «Котбус», «Лівень», «Веснавое свята». Таксама ў музеі захоўваюцца матэрыялы пра знакамітых землякоў П. Броўку, В. Быкава, Р. Барадуліна, Е. Лось, С. Законнікава ды іншых.

У музея ёсць два філіялы: мемарыяльны комплекс «Прачыў» каля вёскі Пліна і Паперына і сядзіба-музей Васіля Быкава ў вёсцы Бычкі.

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць супрацоўнікаў музея з 45-годдзем установы, зычаць плённай працы, новых знаходак і зацікаўленых наведнікаў.

Нашы спачуванні

Анджэй ЦЕХАНАВЕЦКІ

2 лістапада 2015 г. з Лондана прыйшла сумная вестка: на 92-м годзе жыцця памёр шчыры прыхільнік беларускай культуры, польскі навукоўца, беларусіст, грамадска-культурны дзеяч Польшчы і Беларусі, ганаровы грамадзянін Заслаўя, вядомы мецэнат, нашчадак князёў Мсціслаўскіх і Заслаўскіх прафесар **Анджэй ЦЕХАНАВЕЦКІ**.

За ўсё сваё плённае жыццё ён здзейсніў шмат карысных спраў для беларускай культуры, да апошніх дзён нястомна займаўся данясеннем да замежнага чытача і карыстальніка звестак пра беларускую гісторыю, рабіў важкі ўклад у справу папулярнасці помнікаў гісторыі і культуры, ня мала сіл аддаваў іх захаванню і рэстаўрацыі. Быў ён і шчодрым ахвяравальнікам беларускім музеям, нават знакаміты Слуцкі павя перадаў у Беларусь. Яго манаграфія «Міхаіл Казімір Агінскі і яго "сядзіба музаў" у Слоніме» (1961 г.) – першае грунтоўнае даследаванне па гісторыі прыдворнага тэатра ў Беларусі.

Анджэй Цеханавецкі з'яўляўся ганаровым старшынёй беларуска-польскай кансультацыйнай камісіі па пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны, актыўна спрыяў працы беларускіх і польскіх навукоўцаў па аднаўленні Нясвіжскага замка, ствараў Міжнародны фонд «Нясвіж», ахвяраваў Нацыянальнаму гісторыка-культурнаму запаведніку «Нясвіж» не адзін Радзівілаўскі рарытэт.

Анджэй Цеханавецкі нарадзіўся 28 верасня 1924 г. у Варшаве, але яго радаводнае дрэва сваімі каранямі моцна зраслося з беларускай зямлёй – вёскай Бачэйкава Бешанковіцкага раёна Віцебскай вобласці, дзе шмат дзесяцігоддзяў жыў ягоны род. Вывучаў гісторыю мастацтваў у Ягелонскім універсітэце Кракава, удасканаліваў адукацыю ў Германіі, ЗША, Партугаліі, Вялікабрытаніі.

З 1961 г. жыў у Лондане. Ягоная нястомная і плённая дзейнасць адзначана многімі высокімі ўзнагародамі, у тым ліку беларускім медалём Францыска Скарыны. З'яўляўся ганаровым доктарам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, ганаровым сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Шануем і памятаем.

У.І. Адамушка, С.Ф. Алейнік, А.І. Бутэвіч, У.А. Гілеп, У.П. Грыдзюшка, Д. Дзінглі, С.М. Клімаў, А.І. Лакотка, А.В. Мальдзіс, Р.С. Матульскі, А.Ю. Міхневіч, У.І. Пракапцоў, Б.У. Святлоў, Т.І. Стружэцкі, А.А. Суша, І.М. Чарняўскі, У.Р. Шчасны

Нашы спачуванні

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» з жалем паведамляе, што 8 лістапада на 66-м годзе жыцця памерла сябра фонду, былы дырэктар Мінскай абласной бібліятэкі імя А.С. Пушкіна **Наталля Станіславаўна ЧУЕВА**.

Нашыя глыбокія спачуванні выказваем родным, сябрам і калегам па працы Наталлі Станіславаўны – гэтай цудоўнай жанчыны, нястомнай працаўніцы і грамадскага дзеяча.

Выканкам ГА «Беларускі фонд культуры»

Віцебск сабраў крыніцазнаўцаў

У кастрычніку ў Віцебскім дзяржаўным універсітэце імя П.М. Машэрава адбылася III Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Актуальныя праблемы крыніцазнаўства». Паводле меркаванняў адмыслоўцаў, сёння яна з'яўляецца найбуйнейшым навуковым мерапрыемствам па крыніцазнаўстве на постсавецкай прасторы. Форум, што праходзіць раз на два гады, адлюстроўвае набыткі тэорыі і метадалогіі, методыкі даследавання гістарычных крыніцаў, а таксама знаходкі і адкрыцці, новыя падыходы да аналізу канкрэтных пісьмовых, рэчавых, аўдыявізуальных крыніцаў айчыннай і сусветнай гісторыі. А без іх, як вядома, немагчымае спазнанне жыцця людзей у розныя эпохі.

Арганізатары канферэнцыі – гістарычны факультэт Віцебскага дзяржуніверсітэта, Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, гістарычны факультэт БДУ і кафедра гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы. Варта адзначыць пашырэнне колькасці і геаграфіі ўдзельнікаў: вочны і завочны ўдзел у канферэнцыі ўзялі вышш

Аляксандр Доўнар

120 даследчыкаў з устаноў адукацыі і навукова-даследчых інстытутаў Беларусі, Расіі, Украіны, Латвіі, Літвы, Малдовы, Азербайджана, Польшчы, Люксембурга.

На трэціх канферэнцыі, як і на папярэдніх, шэраг дакладаў быў прысвечаны крыніцам мясцовай гісторыі. Напрыклад, загадчык аддзела крыніцазнаўства і археграфіі Інстытута гісторыі НАН Беларусі, кандыдат гістарычных навук Аляксандр Доўнар на пленарным пасяджэнні займаўся распавядзеннем пра такую крыніцу з гісторыі Віцебска, як вялікакняжацкі дэкрэт 1571 г. па справе віцебскіх мяшчанаў з віцебскім ваяводам. Дэкрэт сведчыць, што віцябляне, якія кіраваліся ў дамагдэбургскі час уласным месцкім правам, мелі гонар і актыўна баранілі свае правы. Сталы ўдзельнік канферэнцыі, краязнаўца з Мёраў Вітаўт Ермалёнак паведаміў пра манеты і скарбы Мёршчыны ад старажытнасці да XV ст.

Людміла Мазур і Анатоль Дулаў

Шмат дакладаў краязнаўчага характару зрабілі віцебскія даследчыкі. Так, Дзяніс Юрчак звярнуў увагу на праблему паходжання назваў парогаў, астравоў і водмеляў, згаданых А. Сапуновым у кнізе «Река Западная Двина» (1893). Даследчык прыйшоў да высновы, што гэтыя назвы ўзніклі і выкарыстоўваліся ў асяроддзі стэрнавых, а мясцовае насельніцтва магло называць тыя ж аб'екты інакш. Даклад Міколы Півавара быў прысвечаны інфармацыйнаму патэнцыялу крыніцы па эканамічнай гісторыі XIX – пачатку XX ст. – «Справаздачы аб дзеяннях Таварыства віцебскіх сельскіх гаспадароў».

Галіна Якаўлева паказала, наколькі цікавай і інфарматыўнай крыніцай па гісторыі паўсядзённасці 1920-х гг. з'яўляюцца рэклама і аб'явы ў газетах, якія дазваляюць убачыць вяртанне жыцця гараджанаў у звыклае рэчышча пасля падзеяў грамадзянскай вайны і адначасовае ўзмацненне ўплыву савецкай ідэалогіі. Анатоль Дулаў звярнуўся да ўспамінаў, напісаных удзельніцай антыфашысцкай барацьбы ў Віцебску Ганнай Кіташовай у 1960-я гг., як да крыніцы па гісторыі акупацыйнай паўсядзённасці. Успаміны падпольшчыцы, якая прайшла праз нацысцкія зацэнкі і канцлагер, утрымліваюць звесткі не толькі пра змаганне, але і пра жахлівыя ўмовы існавання людзей пад акупацыяй, стратэгіі выжывання, калабарацыю. А яшчэ

дапамагаюць усвядоміць, што кожны сам робіць выбар і нават у самых нечалавечых умовах можна застацца чалавекам. Фотадакументам са збору Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, якія адлюстроўваюць выгляд Віцебска ў 1945 г., прысвяціла свой выступ Вольга Давідоўская. Дарэчы, з дакладамі можна пазнаёміцца ў зборніку матэрыялаў, які быў выдадзены да пачатку канферэнцыі.

Замежныя госці змаглі адчуць на канферэнцыі беларускі каларыт. Пад час рэгістрацыі ўдзельнікаў на цымбалах грала Вольга Скорынава, навучэнка Віцебскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя І.І. Салярцінскага. На пленарным пасяджэнні гасцей вітала фальклорны калектыў «Вясёлка» педагагічнага факультэта ВДУ імя П.М. Машэрава і ўдзельнікі падрыхтоўчай групы ўзорнага фальклорнага калектыву «Зорачкі» гімназіі № 1 г. Віцебска (кіраўнік калектываў – дацэнт кафедры музыкі ВДУ Юліяна Сусед-Вілічынская).

Удзельнікі канферэнцыі наведвалі Віцебскі абласны краязнаўчы музей і яго філіял – Музей-сядзібу І.Я. Рэпіна «Здраўнёва», дзе захапляльную экскурсію правёў загадчык установы Аляксей Сухарукаў, а таксама Дом-музей Марка Шагала.

*Танна ЦІХАЧОВА,
студэнтка ВДУ
імя П.М. Машэрава*

Пад час рэгістрацыі ўдзельнікаў канферэнцыі на цымбалах грала Вольга Скорынава, навучэнка Віцебскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя І.І. Салярцінскага

Наш календар

Паэт і аграном з Дзісеншчыны

Беларускі свецкі праваслаўны і культурны дзеяч, пісьменнік, перакладчык, фалькларыст **Янка Пачопка** (сапраўднае імя Іван Пятровіч) нарадзіўся 26 кастрычніка 1890 г. у в. Летнікі Дзісенскага павета Віленскай губерні (цяпер Глыбоцкі раён). Скончыў Варанецкую сельскагаспадарчую школу і курсы па жывёлагадоўлі і малочнай гаспадарцы пры Віленскім таварыстве сельскай гаспадаркі. Служыў чыноўнікам Дэпартаменту земляробства Віленскай губерні.

Літаратурную працу Янка Пачопка пачаў з вершаў. Вёска Летнікі, дзе

нарадзіўся пісьменнік, была ўся населеная Пачопкамі і дзялілася на два «канцы». Па-вулічнаму яны называліся Башкіры і Вушлакі, таму адзін з псеўданімаў Янкі Пачопкі – Башкір. Першы яго верш «Дудар» быў надрукаваны ў «Нашай Ніве» ў 1913 г., першае апавяданне «Злы лёс» – у газеце «Савецкая Беларусь» у 1921 г.

У 1920-х гг. Янка Пачопка выдаў у Вільні шэраг кніг сельскагаспадарчай тэматыкі: «Малочная карова: Як яе выбраць, карміць і даглядаць» (1923), «Пчолы і як вадзіць іх у рамавых вуллях» (1923), «Гародніцтва: Як трэба гаспадарыць на гародзе, каб мець

добрае варыва» (1925), «Як выбраць добрага каня» (1928).

У 1925 г. рэдагаваў і выдаваў у Варшаве рэлігійны двухтыднёвік «Праваслаўны Беларус», з чэрвеня 1925 г. – штомесячнік-дадатак, дзе публікава-

ліся царкоўныя казанні на беларускай мове. З малых гадоў Янка Пачопка любіў слухаць, а потым – збіраць і запісваць народныя казкі, паданні, на аснове якіх пазней была напісаная кніга «Народныя казкі і апавяданні Дзісеншчыны». З яе ў 1927 г. была надрукаваная толькі адна – «Дурнішча: Народная казка з Дзісеншчыны».

У 1930-я гг. Янка Пачопка жывіў на ўласнай гаспадарцы. У 1939 – 1958 гг. працаваў аграномам. Быў блізім сябрам Язэпа Драздовіча, які стварыў некалькі яго партрэтаў, а таксама рыхтаваў ілюстрацыі да яго кніг. Многія працы і некаторыя асабістыя рэчы Я. Драздовіча доўгі час захоўваліся ў сям'і Пачопкаў.

Памёр 26 мая 1977 г., пахаваны ў в. Малінаўка Глыбоцкага раёна.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНЯ

Краязнаўцы ведаюць, якімі значнымі крыніцамі ў вывучэнні прамінулых падзей бываюць лісты. Нават пісьмы прыватныя. Чарговым доказам таму – прэзентацыя чатырох невядомых лістоў Агінскіх, што прайшла нядаўна ў сталічным Доме дружбы.

Колішні міністр замежных спраў, дыпламат Пятро Краўчанка апошнім часам вядомы як калекцыянер і бібліяфіл. Ён збірае бібліятэку выданняў па беларусістыцы, на аўкцыёнах набывае рэчы, што маюць адносіны да Беларусі. З нядаўняй набыткаў – названыя вышэй чатыры лісты дыпламата, музыкі і паўстанца Міхала Клеафаса Агінскага і ягонага дзядзькі Францішка Ксаверыя. Некаторыя тычацца кіравання маёнткам Баля Коўнацкага.

Уся ўрачыстасць мела назву прэс-канферэнцыі. Напачатку слова меў Часовы Павяраны ў

Лісты дыпламата Агінскага ў калекцыі дыпламата Краўчанкі

Справах Рэспублікі Польшча ў Рэспубліцы Беларусь Міхал Хабрас, які падкрэсліў значнасць асобы М.К. Агінскага для розных народаў.

Далей слова меў П. Краўчанка. І ягоны выступ стаўся цэлаю лекцыяй паводле прадстаўленых лістоў. Яно і не дзіва. Пятро Кузьміч з маленства захоплены асобаю Агінскага. Спачатку яго зачараваў знакаміты паланэз «Развітанне з Радзімай», які потым сам выконваў на піяніна і баяне. З часам пачаў вывучаць біяграфію гэтага выдатнага дзеяча. Які, дарэчы, у свой час быў званы як дыпламат, а музыкаю займаўся, так бы мовіць, для душы. І вось цяпер іншы дыпламат збірае матэрыялы, звязаныя з славутым папярэднікам.

Распавядае П. Краўчанка

Ён спрычыніўся да вызначэння дакладнага месца жыхарства М.К. Агінскага ў апошнія дзесяць гадоў у Фларэнцыі. Пятро Кузьміч сцвярджае, што быў першым беларусам, які трымаў у руках пасведчанне аб смерці

дыпламата і музыкі. Праз нейкі час там была ўсталяваная мемарыяльная дошка на беларускай і італьянскай мовах (скульптар Валяр'ян Янушкевіч). А ў сваім доме непадалёк Мінска П. Краўчанка стварыў своеасаблівы мемарыяльны пакой Міхала Клеафаса Агінскага.

Каштоўнасць чатырох лістоў і ў тым, што даюць магчымасць высветліць некаторыя пытанні гісторыкаў. Прыкладам, дата пачатку дыпламатычнага падарожжа ў Галандыю, пра якую не было адназначнага меркавання. «Цяпер, – зазначыў Пятро Кузьміч, – мы можам з пэўнасцю

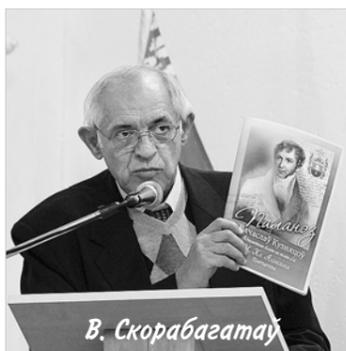
сцвярджаць, што пачалося яно ў канцы чэрвеня 1790 года. Гэта важна з гледзішча канкрэтнай дыпламатыкі». Лічылася таксама, што стасункі Міхала Клеафаса і ягонага дзядзькі Францішка Ксаверыя былі нацягнутымі. Але вось вытрымка з ліста пляменніку, напісанага 3 ліпеня 1790 года ў Маладзечне (пераклала з польскай кандыдат філалагічных навук перакладчыца Пасольства Польшчы ў Беларусі Галіна Пальянава): «У распачатым падарожжы шчыра жадаю, каб ласкавы Бог міласцю Сваёй асобу Вашу ахоўваў і ў добрым здароўі як мага хутчэй на радзіму вярнуў. На радасць сям'і і таго, хто піша». А пазней, калі дзядзька заклаў свае маёнткі, ягонымі маёмаснымі справамі займаўся пляменнік. Акурат пра атрыманне ў спадчыну аднаго з іх і вядзецца гаворка ў лісце, напісаным у Вільні.

Ёсць і іншыя цікавосткі. Спадзяемся, раней невядомыя лісты стануць набыткам усіх гісторыкаў. Першы крок да гэтага быў зроблены пад час імпрэзы ў Доме дружбы. Пятро Кузьміч перадаў некалькі камплектаў копіяў Маладзечанскаму дзяржаўнаму музычнаму каледжу імя М.К. Агінскага (менавіта тут знаходзіцца яшчэ адзін мемарыяльны пакой М.К. Агінскага. – «КГ») ды ў іншыя ўстановы.

Што нам спадчына знатнага роду?

21 і 22 кастрычніка ў Маладзечне адбылася Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Культурная спадчына роду Агінскіх і яе значэнне для сучаснага развіцця грамадства», прысвечаная 250-годдзю з дня нараджэння выдатнага кампазітара, грамадскага і дзяржаўнага дзеяча Міхала Клеафаса Агінскага. Яе правядзенне было ініцыяванае Беларускай дзяржаўнай універсітэтам культуры і мастацтваў, Маладзечанскім дзяржаўным музычным каледжам імя М.К. Агінскага і Мясцовым дабрачынным фондам «Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага» пры падтрымцы Мінскага абласнога выканаўчага камітэта, Маладзечанскага раённага выканаўчага камітэта, грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры».

На канферэнцыі прагучалі даклады навукоўцаў з Беларусі, Літвы, Польшчы, Расіі, Украіны, а таксама грамадскіх дзеячаў, кіраўнікоў бізнес-структураў, выдаўцоў і інш. У рамках канферэнцыі была арганізаваная праца

В. Скоробагатаў

пленарнага пасяджэння, а таксама чатырох тэматычных секцыяў: «Грамадска-палітычная і мастацка-творчая дзейнасць роду Агінскіх», «Матэрыяльная і духоўная спадчына роду Агінскіх», «Пытанні рэпрэзентацыі гісторыка-культурнай спадчыны М.К. Агінскага», «Эпоха М.К. Агінскага ў каардынатах XVIII – XIX стагоддзяў».

Пад час канферэнцыі адбылося адкрыццё выстаўкі твораў беларускіх мастакоў, прысвечанай памяці М.К. Агінскага, канцэрт ансамбля «Класік-Авангард», прэзентацыя новых гістарычных выданняў, спектакль «Паланэзы на развітанне» ў Мінскім абласным драматычным тэатры, краязнаўчая экспедыцыя па гістарычных мясцінах Маладзечанскага і Смаргонскага раёнаў, звязаных з дзейнасцю прадстаўнікоў княжацкага роду Агінскіх, пасадак мемарыяльных прысадаў і іншае.

Павел САПОЦЬКА
Фота Кацярыны АЛЯКСЕЕВАЙ

Граюць «Вытокі»

Цудоўным дадаткам да прэс-канферэнцыі сталі музычныя выступленні. Напачатку ансамбль «Вытокі» пад кіраваннем Аляксея Фралова прадставіў фрагмент юбілейнай праграмы, прысвечанай творам М.К. Агінскага. Напрыканцы выступіў інструментальны ансамбль Маладзечанскага музычнага каледжа (мастацкі кіраўнік – Валянціна Сцяпанавіч). Прагучалі два паланэзы Агінскага, а таксама арыя М.К. Агінскага «Дзе ты, мая Радзіма?» з оперы «Міхал Клеафас Агінскі. Невядомы партрэт» (саліст – выпускнік каледжа, лаўрэат міжнародных конкурсаў, саліст фларэнційскага тэатра «Камунале» Уладзімір Александровіч). Яе стварылі Алег Залётней і Сяргей Макараў.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ,
фота айтара

Наша гісторыя:

Ідэі, падзеі, асобы

Умацаванні другой паловы XVI ст. паміж Верхнім і Ніжнім замкамі ў Полацку

Гісторыя Полацка даўно цікавіла даследчыкаў, пераважна – гісторыкаў архітэктуры і горадабудаўніцтва: працы В. Чантуры, М. Ткачова, Л. Аляксеева, С. Аляксандравіча і інш. Значную ўвагу выклікаюць працы сучасных даследчыкаў, напрыклад, С. Тарасава, А. Белага, Д. Дука. Тым не менш, да гэтага часу адсутнічаюць распрацоўкі, якія б абгрунтавалі, дэталёва і адначасова комплексна прадстаўлялі выгляд Полацкага замка ў яго гістарычным развіцці і, у прыватнасці, у XVI ст. Існуе і шэраг спрэчных пытанняў на тэме. Так, большасць сучасных беларускіх даследчыкаў, спаслаючыся на даўно вядомыя крыніцы і адно на аднаго, гавораць аб тым, што абарончыя сцены і вежы Верхняга замка ў Полацку былі драўлянымі. Аднак у апісанні штурма горада войскамі Івана Грознага сцвярджаецца, што ў выніку бамбардзіроўкі былі разбураныя як драўляныя, так і каменныя абарончыя умацаванні, а ваявода Давыда сваяўна адказаць на яго. Мэтай гэтага артыкула з'яўляецца рэканструкцыя выгляду умацаванняў паміж Верхнім і Ніжнім замкамі ў Полацку і ўмацаванняў Ніжняга замка.

Пытанне, якімі былі абарончыя ўмацаванні ў Полацку ў другой палове XVI ст., і цяпер дастаткова не даследавана, хоць нямаюць гістарычных матэрыялаў, звязаных з ваеннымі падзеямі таго часу, дазваляюць даволі адназначна адказаць на яго. Мэтай гэтага артыкула з'яўляецца рэканструкцыя выгляду умацаванняў паміж Верхнім і Ніжнім замкамі ў Полацку і ўмацаванняў Ніжняга замка.

Базу даследавання склалі захаваныя да нашага часу картаграфічныя матэрыялы, малюнкi, планы з выявамі полацкіх замкаў, а таксама вынікі ўласных палявых расшукаў. Найважнейшыя з крыніцаў – гэта: гравюра майстэрні Д.Б. Кавальеры паводле малюнка С. Пахалавіцкага «Полацкія замкі» (Рым, 1580); малюнак С. Пахалавіцкага «Асада Полацка ў жніўні 1579 г.»; гравюра майстэрні Д.Б. Кавальеры «Вызваленне Полацка вялікім князем і каралём Стэфанам Баторыем»; заходнееўрапейская гравюра 1563 г. «Узяцце Полацка маскоўскімі войскамі»; шведскі план Полацка (1707).

Асноўныя звесткі аб матэрыялах картаграфічнага характару з выявамі полацкіх замкаў другой паловы XVI – XVIII ст., назапашаныя да канца 1980-х гг., абагульніў у сваёй працы буйны польскі даследчык Станіслаў Аляксандравіч. Ён апісаў айчынную і замежную літаратуру па прадмеце вывучэння, гісторыю стварэн-

ня і месцы захоўвання найважнейшых крыніцаў – планаў і малюнкаў Полацка XVI ст.

Каштоўную інфармацыю пра выгляд аб'екта, што даследуецца, утрымліваюць нядаўна выяўленыя крыніцы: фрэскі касцёла Францішка і Бернардзіна ў Вільні з выявай Полацкага замка; нюрнбергскі лятучы лісток з павядамленнем аб падзеях Інфлянцкай вайны і ілюстрацыяй «Асада Полацка войскамі Стэфана Баторыя ў 1579 г.».

У працэсе даследавання нас зацікавіла практычна не кранутае сучаснай забудовай месца, на якое раней не звярталася ўвага, – абарончы вал паміж Ніжнім і Верхнім замкамі. Настолькі буйны абарончы фрагмент, безумоўна, павінен баў знайсці адбітак у гістарычных дакументах, таму ён лёгка лакалізуецца на

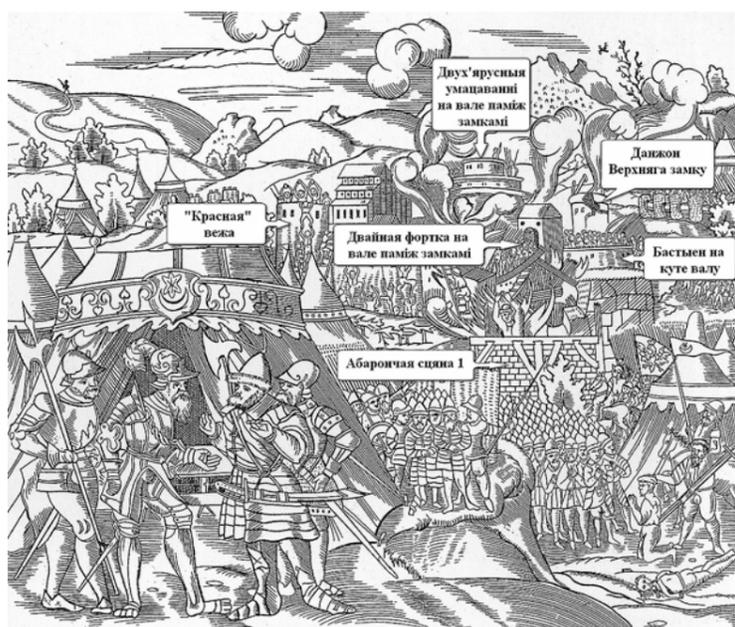
двух'яруснага і кутняга бастыёнаў адлюстраваныя на шведскім плане Полацка 1707 г. Калі зыходзіць з таго, што старыя ўмацаванні ў асноўным мадэрнізаваліся, то супадзенне не можа быць выпадковым.

Паколькі фрагмент шведскага плана супадае з выявамі на гравюры Д.Б. Кавальеры, то гэта дазваляе прыйсці да высновы: аўтар гравюры назіраў асаду з таго ж месца, што і стваральнік фрэскі касцёла Францішка і Бернардзіна.

У гэтай сувязі можна зрабіць выснову, што на гравюры Д.Б. Кавальеры на пярэднім плане знаходзіцца абарончая сцяна 1. За абарончым умацаваннем выразна бачны данжон Верхняга замка, а на заднім плане – двух'ярусныя ўмацаванні. У сярэдзіне вала знаходзіцца падвойная фортка. Справа бачная яе бакавая вежа.

Узнікае пытанне: якая вежа адлюстраваная на заднім плане гравюры, злева ад умацаванняў на вале? Падказка знайшла на плане тапаграфічных асаблівасцяў Полацка XVI – XVII стст. А.К. Марэля. У гэтым месцы паказаная т.зв. «Красная» вежа.

Больш падрабязна знешні выгляд умацаванняў і данжона Верхняга замка дазваляе аднавіць супастаўленне выяваў на гравюры «Захоп Полацка маскоўскімі войскамі», малюнка С. Пахалавіцкага 1579 г. і гравюры з нюрнбергскага лістка «Асада Полацка войскамі Стэфана Баторыя ў 1579 г.».

Гравюра Д.Б. Кавальеры «Вызваленне Полацка вялікім князем і каралём Стэфанам Баторыем»

вядомай гравюры «Полацкія замкі». Павялічаны фрагмент абарончых умацаванняў паміж замкамі можна ўбачыць на малюнку таго часу.

Наяўнасць форткі на вале паміж Верхнім і Ніжнім замкамі пацвярджае і выява Верхняга замка ў Полацку XVI ст. на фрэсцы касцёла Святых Францішка і Бернардзіна ў Вільні. Справа ад форткі за двух'яруснай вежай на заднім плане бачны Софійскі сабор.

Для нашага даследавання асаблівую цікавасць уяўляе іншая гравюра Д.Б. Кавальеры – «Вызваленне Полацка вялікім князем і каралём Стэфанам Баторыем».

Нам удалося зрабіць прывязку выявы да плана, што дазваляе ідэнтыфікаваць аб'екты, змешчаныя на гравюры. Выявы абарончай сцяны,

як выглядалі абарончыя ўмацаванні знутры, можна часткова ўбачыць на малюнку С. Пахалавіцкага «Асада Полацка ў жніўні 1579 г.».

Тут адлюстраваны данжон Верхняга замка і фортка ў накірунку Ніжняга замка. Справа ад форткі – «пратыжная» (праходная) вежа, паказаная на плане А.К. Марэля. У «пратыжнай» вежы бачная ўбудаваная бакавая вежа, што абараняла ўваход.

Больш дробныя дэталі ўмацаванняў на вале паміж Верхнім і Ніжнім замкамі можна ўбачыць на выяве з нюрнбергскага лятучага лістка 1579 г. «Асада Полацка войскамі Стэфана Баторыя».

Выява аднаго з фрагментаў бакоў на гравюры Д.Б. Кавальеры «Вызваленне Полацка вялікім князем і каралём Стэфанам Баторыем» і ілюстрацыі, прыведзенай у нюрнбергскім лістку, наводзіць на думку, што менавіта ў стыку паміж Верхнім і Ніжнім замкамі быў нанесены асноўны ўдар войскаў С. Баторыя.

Перш за ўсё, на гэтай гравюры змешчаныя ўмацаванні толькі Верхняга замка. Прычым аб'екты на вале паміж Верхнім і Ніжнім замкамі маюць прыкметы каменных (цагляных) збудаванняў. На сцяне паміж «малымі вежамі» 2, 3, 4, 5, 6, 7, з унутранага боку, адлюстраваныя аркі, якія могуць прысутнічаць толькі ў каменных сценах, а на праемежках умацаванняў («малых вежах») 5, 6, 7, звернутых да гледача, бачныя контрфорсы. Вежа 2 – круглая двух'ярусная з гонтавым дахам. Фортка 1 мае бакавыя вежы, «пратыжная» вежа 8 (па А.К. Марэлю) мае дзве бакавыя ўбудаваныя ў яе вежачкі, што прыкрываюць уваход. Таксама бачна, што каменная сцяна «кішэні» заўважна ніжэй за сцены, змешчаныя злева ад «пратыжнай» вежы 8.

Данжон Верхняга замка 9 таксама адлюстраваны каменным. Ён мае шасцівугольную вежу, якая абатраецца на контрфорсы і дзве прыбудовы (блізкую і далёкую) з гонтавымі дахамі. Блізкая мае Г-падобную форму, што бачна па ценю на частцы, якая прымыкае да яе. Бачны і абарончы пас на ўзроўні другога яруса прыбудовы і вежы. Блізкая і далёкая прыбудовы злева злучаныя сцяной.

Гравюра 1563 г. «Захоп Полацка маскоўскімі войскамі»

Пры аглядзе мясцовасці ўчастка, які даследуецца, нам была выяўлена старажытная цэгла ў падмурку гаспадарчай пабудовы, якая, як мяркуем, размешчаная на месцы крэпасці. Такая ж цэгла або яе рэшткі былі знойдзены на меркаваных месцах вежаў па перыметры знешняга контура абарончых умацаванняў. А вуліца, што прымае да месца размяшчэння данжона, да сённяшняга дня носіць назву Замкавага праезда.

Актуальнай задачай з'яўляецца ўзнаўленне на падставе наяўных крыніцаў выгляду Полацкага замка і яго пабудоваў. З нашым удзелам распрацаваны шэраг фрагментаў умацаванняў замка: рэканструкцыя данжона Верхняга замка з гравюры нюрнбергскага лістка і выявы на гравюры «Захоп Полацка маскоўскімі войскамі».

Праведзенае даследаванне, супастаўленне гістарычных дакументаў, сучасных здымкаў і вывучэнне тэрыторыі дазволілі прапанаваць варыянт рэканструкцыі абарончых умацаванняў паміж Верхнім і Ніжнім замкамі.

Гістарычныя крыніцы і палявыя даследаванні зрабілі сваю справу, аднак больш дакладную інфармацыю могуць прывесці толькі археалагічныя раскопкі. На жаль, сістэматычныя комплексныя даследаванні самага старажытнага з летапісных гарадоў Беларусі, які аказаў істотны ўплыў на фарміраванне беларускай дзяржаўнасці і культуры, фактычна не вядуцца. Яны абмяжоўваюцца толькі назіраннямі за раскопамі пры будаўніцтве сацыяльна-побыватых аб'ектаў на тэрыторыі горада. Полацк да сённяшняга часу не мае належнай дзяржаўнай праграмы распрацоўкі і адлюстравання сваёй старажытнай гісторыі.

Уладзімір ЦЯЛЕЖНИКАЎ,
кандыдат эканамічных навук,
дацэнт

Андрэй ЛАТУШКІН,
кандыдат гістарычных навук,
дацэнт

(Больш ілюстрацыяў глядзіце на bfk.by)

Фрагмент абарончых умацаванняў паміж Ніжнім і Верхнім замкамі (з нюрнбергскага лістка)

Сэнс існасці: Мінск – Нью-Ёрк – Мінск – Нью-Ёрк

У выніку знаёмства з ласкава мне перададзенай кніжкай Юлі Андрусішын (сама яна сваё прозвішча піша нязменна паводле англійскага ладу) «Збыццю не адданае» (Мінск: «Лімарыус», 2015) узнікла не тое, што рэцэнзія, а колькі словаў успамінаў і роздуму.

Першая мая асабістая сустрэча з гаспадарыняй Ю. Андрусішынай адбылася 6 кастрычніка 1989 года на літаратурным вечары ў Мінску, у Доме літаратара. Тады на канцэрце выступаў яе сын Багдан (Данчык), вядомы спявак і адначасова аўтар двух артыкулаў у кнізе – «Дзесяць дзён у снежні (нататкі 1996 году)» і «На сваім 90-годзьдзі мая Бабця танчыла!» Бабця, Яніна Кахановаўская, таксама прадстаўлена ў кнізе сваёй «Біяграфіяй», дзвюма артыкуламі і некалькімі лістамі да сваячкі Марыі Шабуні-Чаплялёвай і пісь-

Павел Андрусішын (1970-я гг.)

менніцы Наталлі Арсенневай. Мая ж прысутнасць на вечары і нашае знаёмства засведчана радком у «Паказніку асобаў» кнігі (добра, калі не толькі манаграфія, але і ўспаміны, дзённікі забяспечваюцца такімі дапаможнікамі).

Другая наша сустрэча прайшла восенню наступнага, 1990-га года ў Нью-Ёрку, калі там я быў у складзе беларускай дэлегацыі на сорак пятай сесіі Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацыяў, а ў свабодны час займаўся амаль безвыніковым пошукам слядоў аднаго з варыянтаў знікнення з Магілёва Крыжа Святой Ефрасінні Полацкай. У нядзелю 23 верасня мы з Антонам Шукляйцем, у фашысцкую акупацыю дырэктарам Мінскага гісторыка-краязнаўчага музея, а потым кіраўніком Беларуска-амерыканскага задзіночання, наведлі вельмі павучальнае набажэнства ва Унітарнай святыні на 35-й стрыт, а адтуль па запрашэнні паехалі на абед да гаспадарства Андрусішын. Там сустрэліся з Данчыкам, сакратаром беластоцкай «Нівы» Адай Чачуга, іншымі гасцямі ўжо з амерыканскай «глыбінкі». Кватэра Андрусішын была для іх нечым сярэднім паміж галоўным штабам і бацькоўскім домам, а гаспадыня і яе муж Павел (родам з Украіны) стараліся, каб усім было добра і каб усе паглядзелі славатасці Нью-Ёрка.

Вось чаму пад вечар мы ўсе адправіліся ў цэнтр горада. Па дарозе

агледзелі помнік першаму прэзідэнту ЗША Джорджу Вашынгтону, які, аказалася для мяне, тут прыняў прысягу, а таксама будынак слаўтай біржы, дзе фармуецца фінансавая палітыка свету, і вуліцу Уол-стрыт, якая тады ў нас асацыявалася толькі са злом. І ўрэшце, выстаўшы доўгую чаргу, узняліся на 107-ы паверх аднаго са стройных і вытанчаных блізнят-хмарачосаў Сусветнага гандлёвага цэнтра. Цямнела ўжо. Машыны ўнізе здаваліся дробнымі жучкамі, якія павольна паўзлі з чырвоным святлом ззаду. Ад невялікага ветру будынак прыкметна хістаўся. Я незадаволена ўсклікнуў: ну навошта чалавеку так высока адрывацца ад зямлі! Са мной не ўсе пагадзіліся: маўляў, тут выявілася моц чалавечага розуму. Але гаспадарыня Юля, мне здалося, задумалася. Гэтая задуманнасць прыгадалася мне праз колькі часу, калі, знаходзячыся ў Варшаве, уключыў у гатэлі тэлевізар і няўцямна глядзеў на нямыя паўтарэнні, як у той жа будынак чамусьці ўразаецца нейкі самалёт. І ніякіх тлумачэнняў... Толькі вечарам даведаўся, што гэта быў жудасны тэрарыстычны ўчынак.

Наступная наша сустрэча адбылася ў 1993 годзе, у час правядзення Першага з'езда беларусаў свету. Праходзіў ён у оперным тэатры, вельмі тлумна, і я не памятаю, ці ўдалося нам даўжэй пагаварыць.

Змешчаныя ў кнізе нататкі Б. Андрусішына прыгадалі мне яшчэ яго канцэрт у сутарэннай зале мінскага Чырвонага касцёла, авацыі пасля кожнай песні і асабліва ў канцы выступлення. Але праціснуцца тады да яго не было магчымасці.

Аднак пара вярнуцца да зместу кнігі «Збыццю не адданае». Пасля «Прадмовы» Б. Андрусішына

Юлі Андрусішына на фоне будынка, у якім пад час вайны была школа (Мінск, 1993 г.)

ўслед ідуць «Успаміны» яго маці, якая нарадзілася ў Мінску на вуліцы Садовай над берагамі Свіслачы 19 чэрвеня 1932 года (значыць, мы амаль равеснікі) прыкладна каля таго месца, дзе раней стаяла лазня Плаўскага, а цяпер – Музей Янкі Купалы. Раздзелам «Дзяцінства» і «Вайна» папярэднічае «Фрагмент карты, намалёванай па памяці Юлія Андрусішын, – “хатка па над рэчкаю” яе дзяцінства».

Далей даволі падрабязна гаворыцца пра цяжкасці і жахі нацысцкай акупацыі. «Вяртаюся да апісання падзеяў у Менску, калі немцы ўжо астаяваліся ў горадзе, – гаворыцца ў раздзеле «Вайна». – Думаю, што дзесьці на восьмы дзень яны павесілі шмат людзей у розных месцах. Вешалі па два мужчыны, а пасярэдзіне – жанчыну. Быў каля іх прыбіты надпіс: “Мы партызаны, стралялі па нямецкіх салдатах”. З кожным днём пагоршвалася харчаванне – каб набыць мучку, даводзілася прадаваць хатнія рэчы. Дзеці вымушаны былі рабіць і прадаваць букецікі агародных кветак. Праўда, часам старэйшыя ўзрос-

там немцы спынялі падлеткаў на вуліцы і давалі ім крыху цукерак».

А потым быў хаатычны выезд у Германію, вучоба ў Беларускай гімназіі, што пачала працаваць у Рэгенсбургу, ужо ў амерыканскай зоне, адплыцце на караблі ў Нью-Йорк, шлюб там з украінцам Паўлам Андрусішын у грэка-каталіцкай царкве. У 1955 годзе нарадзіўся іх першы сын Георгій, а ў 1958 годзе – Багдан, які потым «у Нью-ёркскім універсітэце студыяваў чатыры гады журналізм».

Цікава, што ад летняй «ньюёркаўскай гарачыні» сям'я ратавалася ў гарах, на ферме «Joe Kery» – «Родны кут». Аказалася, што пад гэтым амерыканізаваным прозвішчам хаваецца стары эмігрант па прозвішчы Кеўра, які прыбыў у Амерыку з Вільні ў 1906 годзе. Размаўляў ён, піша мемуарыстка, толькі «па-беларуску і па-ангельску. Другой мовы славянскай ён ня ведаў. Казаў, што ён ліцьвін, а назву беларус ніколі не чуў». Дарэчы, гэты факт пацвярджае ўсё яшчэ спрэчнае думку, што доўгі час, з канца XVIII да пачатку XX стагоддзя, палітонім «ліцьвін» замяняў этнонім «беларус» або пазней словы «тутэйшы» і «краёвец»; сённяшні жа літоўцаў спачатку называлі жмудзінамі, а потым – літоўцамі. «Ці трэба даказаць, – усклікае гаспадарыня Андрусішына пасля роздуму, – што тагачасныя ліцьвіны ня ёсць сённяшнімі летувісамі або палякамі?»

Жывучы ў Амерыцы і сумуючы па Мінску, Ю. Андрусішына, мяркуючы па яе ўспамінах, увесь час збірала фатаграфіі, рэчы і звесткі, якія датычыліся чатырох бліжэйшых пляхеца-дваранскіх галінаў (Луцкевічы, Песлякі, Шабуні і Каралёвы) свайго разгалінаванага роду. Таму, прыбыўшы ў 1989 годзе ў Мінск, яна адразу ж пачала шукаць сабе спадарожнікаў для паездак на радзімы сваіх і мужавых продкаў – на Полаччыну, у Гродна, Вільню, Львоў. Адны з іх аказаліся католікамі, іншыя – праваслаўнымі або ўніятамі, усе прываблівалі да сябе. Спачатку такое разнавер'е хвалявала Ю. Андрусішыну, а потым прыйшла да высновы: «Ды й якая розніца?» Галоўнае – быць хрысціянкай.

І галоўнае тое, што ўвесь час знаходжанні на радзіме, з 9 верасня да 31 кастрычніка 1989 года і з 17 чэрвеня да 30 ліпеня 1993 года, спадарыня Юля скрупулёзна і ўдумліва вяла дзённік, дзе найперш апісвала добрае і перспектыўнае. І да расшэння прыйшла вонкава парадаксальнага, але на самой справе глыбокага: «Чым больш я разбіраю нашыя сямейныя справы, тым часцей прыходжу да высновы, што я мела вельмі добрую сям'ю – і вялікую, і разумную, і цікавую. Часам думаю, ці ёсць з маіх старых знаёмых нехта, з кім я хацела б замяніцца перажытым. Пакуль што не знайшла, дзякуй Богу».

У заключэнне хачу падкрэсліць, што 27 уклееных у кнігу аркушаў (54 старонкі!) са скрупулёзна сабранымі аўтаркай радавымі фотаздымкамі (па два-чатыры на старонцы!) маюць не меншую каштоўнасць, чым сам тэкст. А ён сведчыць аб наяўнасці ў Ю. Андрусішынай калі не пісьменніцкага, то прынамсі эсэісцкага і летапіснага таленту. Гэта ЯЕ КНІГА ЖЫЦЦЯ. І яна «збыццю» сапраўды не будзе «аддана».

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

У час вайны А. Макаёнак удзельнічаў у баях супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Крыме. У 1942 годзе пад Феадосіяй быў цяжка паранены і больш за чатыры месяцы лячыўся ў шпіталях Краснадара і Баку. Пасля лячэння Андрэй ірваўся на фронт, але заключэнне медкамісіі было адным – спісаць у запас. Са шпіталя ён пісаў сваёй сяброўцы Ларысе, прыслаў намалёваны партрэт Пеці, брата Ларысы, фотакартку, якая была падпісана «Ларе от Андрея. Взгляни от нечего делать».

«Фота прыйшло са шпіталя, дзе Андрэй доўга лячыўся пасля цяжкага ранення. На дзвюх нагах яму нарадам адрубала амаль па паўступні, – расказвае Ларыса Астроўская. – Яго бацьку немцы расстралілі за дапамогу партызанам, а сястра Моця скончыла жыццё самагубствам».

Пасля дэмабілізацыі Андрэй настаўнічаў у Акаурскай сярэдняй школе ў адной з вёсчак Грузіі. Але заўсёды ірваўся дамоў, не забываючы родныя мясціны ні на хвіліну.

Пасля вызвалення Рагачоўшчыны ад акупантаў, зімой 1943 года, Макаёнак вяртаецца на радзіму ў бацькоўскі дом. Адрэа прыступіў да працы. У 1940-я гады працуе сакратаром райкама камсамола, будзе разам з аднавяскоўцамі жылі, разбуранае ў час вайны, арганізоўвае вучэбны працэс у школах, некаторы час нават сам працуе ваенкіраўніком у Журавічах.

Пазней ён стаў сакратаром Гродзенскага гаркама ЛКСМБ, загадчыкам парткабінета ў Магілёве. Менавіта ў гэты час і адбываецца прыход А. Макаёнка ў драматургію. Малы камсамольскі работнік, каб заняць гарадскую моладзь пасля працоўнага дня, піша аднаактавую п'есу «Добра, што добра канчаецца». Першая спроба была ўдалай. Твор адзначылі дыпламам і прэміяй на рэспубліканскім конкурсе.

Працаваў на розных пасадах далёка ад роднага дому. Але яго цягнула назад, у Журавічы, трэба было дапамагаць сям'і. Па дазvole ЦК ён вяртаецца на радзіму і пачынае працаваць памочнікам сакратара ў Журавіцкім райкаме партыі. У гэты час А. Макаёнак знаёміцца з Іванам Шамякіным, і гэта было сяброўства на ўсё жыццё. У 1949 годзе Андрэй Ягоравіч скончыў Рэспубліканскую партыйную школу пры ЦК КПБ. Некаторы час працаваў у рэдакцыі часопіса «Вожык», тут пачалася яго актыўная літаратурная творчасць. Ён працягвае драматургічныя вопыты ў жанры аднаактовак, якія былі вельмі папулярныя ў пасляваенныя гады. З 1949 года А. Макаёнак выбіраецца членам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

Першым сур'ёзным творам А. Макаёнка ў драматургіі стала п'еса «На досвітку» (1951), прысвечаная барацьбе патрыётаў Францыі за мір і нацыянальную незалежнасць краіны. Яна была не зусім удалай, але яе паставіў у Купалаўскім тэатры галоўны рэжысёр Канстанцін Саннікаў (таксама рагачовец). У тым жа годзе Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла зборнік аднаактавых п'есаў Андрэя Ягоравіча.

«Каб людзі не журыліся...»

Андрэй Макаёнак (крайні справа) з Якубам Коласам

Шырокае прызнанне яму прынесла сатырычная камедыя «Выбачайце, калі ласка», пастаўленая на сцэне Купалаўскага тэатра. Драматург звярнуўся да добра знаёмай яму тэмы сялянскага жыцця. У ёй аўтар смела выкрываў шматлікія недахопы тагачаснага грамадства. П'еса ўдалася, яе заўсёды суправаджаў поспех. Яе надрукавалі ў маскоўскім часопісе «Тэатр», паставілі на сцэне маскоўскага тэатра Савецкай Арміі, а «Літаратурная газета» дала вельмі высокую адзнаку п'есе. Потым і ў Беларусі гэты твор заняў гуртоўнае месца ў рэпертуары многіх тэатраў.

Пасля гэтай сатырычнай камедыі выходзіць напоўненая сумным гумарам элегія «Каб людзі не журыліся». Перасталі людзі журыцца, пачалі жыць багата – і на падмосткі сотняў тэатраў выходзіць вясёлая, гарэзлівая «Лявоніха на арбіце». У гэтым творы паказаны вобраз станоўчай гераіні – калгасніцы Лушкі, жанчыны актыўнай і энергічнай, непрымірымай да фальшу і зла.

У сярэдзіне 1960-х гадоў пісьменнік быў прызначаны на пасаду галоўнага рэдактара часопіса «Нёман». Тут ён многа зрабіў, каб падняць мастацка-ідэйны ўзровень выдання, павысіць яго папулярнасць сярод чытачоў. Актыўна ўдзельнічаў пісьменнік і ў грамадскім жыцці. У 1965 годзе ў складзе беларускай дэлегацыі прымаў удзел у працы Генеральнай Асамблеі ААН, у 1970-я гады выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларусі.

Зорны час А. Макаёнка як драматурга выпаў на 1970-я гады. Спектаклі паводле ягоных п'есаў ішлі ў 200 тэатрах СССР і за яго межамі. Толькі ў Маскоўскім тэатры сатыры «Зацюканы апостал» А. Макаёнка ішоў 700 разоў! Вядома, вострая сатыра пісьменніка не ўсім была даспадобы. І шлях яго не быў усыпаны ружамі. Часам ён з цяжкасцю прабіваў дарогу сваім п'есам. Успамінае лаўрэат Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР, народны артыст Рэспублікі Беларусь Валерый Раеўскі: «Гэта быў шчыры, адкрыты чалавек. Ён

мог пайсці да любога, нават вельмі высокага начальніка, і паспрачацца з ім, даказаць сваю слушнасць. У яго не было разліку ва ўзаемаадносінах з людзьмі... Ён быў вялікі мастак, сам разумей, што адбывалася ў грамадстве. Заўсёды глядзеў у корань пытання, ведаў пра ўсе беды. І страшэнна перажываў. Ён любіў людзей, хваляваўся за іх лёс. Многім дапамагаў матэрыяльна і маральна. Нават калі сам быў нешчаслівы ў сямейным жыцці, іншым дапамагаў з усяе сілы».

Прызнаны спачатку быў у Маскве. Але потым ужо, пры падтрымцы першага сакратара ЦК КПБ Пятра Машэрава, настаў час Макаёнка і ў Беларусі. Літаральна ўсе яго творы былі пастаўленыя ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Менавіта ў гэтым тэатры ў спектаклях паводле ягоных п'есаў былі задзейнічаныя ўсе зоркі, самыя лепшыя актёры: народныя артысты Галіна Макарава, Барыс Платонаў, Стэфанія Станюта, Глеб Глебаў, Лідзія Ржэцкая і іншыя. Яго творы перакладалі на ўсе славянскія мовы, імі захапляліся людзі розных узростаў і прафесіяў. Андрэй Ягоравіч сябраваў і з рэжысёрамі, і з актёрамі, добра зычліва ставіўся да творчай моладзі.

А. Макаёнак актыўна працаваў і ў кіно. Паводле ягоных сцэнарыяў знятыя фільмы «Счастье надо беречь», «Рогатый бастион», «После ярмарки» і іншыя.

Немагчыма назваць жыццёва важныя праблемы, якія не хвалявалі б пісьменніка з рэдкім талентам сатырыка. Успамінае народны пісьменнік Беларусі І. Шамякін: «Андрэй Ягоравіч меў не толькі ярка выражаны талент драматурга-сатырыка, камедыяграфа. Ён меў рэдкі дар ствараць атмасферу творчага ўздыму для іншых пісьменнікаў. Не баючыся гаварыць услых тое, аб чым многія з нашых калег і думаць асцерагаліся. Ён ішоў наперадзе, як Данка, святлом свайго шчодрага сэрца, розуму і таленту асвятляючы нам шлях у пакутлівай атмасферы ідэалагічных забарон. Гэта быў

смелы, адчайны чалавек і ў жыцці, і ў творчасці».

У 1969 годзе выходзіць трагікамедыя «Зацюканы апостал», у 1970 годзе – «Трыбунал» – палітычны памфлет і народны лубок. Розны жанр твораў, але праблема адна – безабароннасць «маленькага чалавека» перад «воўчымі» законамі грамадскіх адносінаў, заснаваных на ўладзе грошай. П'ера А. Макаёнка – драматурга-сатырыка – было вострым і дакладным, выкрывала бюракратызм, махлярства. Драматург выстаўляў на паказ зладзённыя праблемы.

У 1974 годзе А. Макаёнак за п'есы «Трыбунал» і «Таблетку пад язык» быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Якуба Коласа.

У 1970-я гады адна за адной у друку з'яўляюцца камедыі – «Таблетку пад язык», «Святая прастага», «Верачка», «Пагарэльцы». Яны зацвердзілі імя А. Макаёнка ў ліку лепшых савецкіх драматургаў, дапамаглі творчаму станаўленню многіх майстроў сцэны. Апошняя яго п'еса – «Дыхайце эканомна», напісаная ў 1982 годзе, – з'явілася гнёўным выступленнем супраць тых, хто размахвае над чалавецтвам вадароднымі ды нейтроннымі бомбамі. Ніколі яшчэ А. Макаёнак не ўзняўся гэтак высока ў высакароднай справе абароны міру на нашай зямлі.

У пачатку 1980-х гадоў драматург яшчэ меў намер напісаць гістарычную драму, але здароўе выклікала сур'езную трывогу. 16 лістапада 1982 года А. Макаёнак памёр у росквіце творчых сілаў. Пахаваны Андрэй Ягоравіч на Усходніх могілках у Мінску.

А. Макаёнак узнагароджаны ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны» і медалямі, ён лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы і Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа.

Імя нашага славутага земляка прысвоенае Гродзенскай цэнтральнай гарадской бібліятэцы, Журавіцкай сярэдняй школе Рагачоўскага раёна. Яго імя названая вуліца ў Мінску; на доме, дзе ён жыў, устаноўлена мемарыяльная дошка; у Журавічах у 1986 годзе адкрыты літаратурны музей земляка, а таксама 17 лістапада 2000 года пад час юбілейнай урачыстасці, прысвечанай 80-годдзю з дня нараджэння А. Макаёнка, быў адкрыты бюст пісьменніку.

Прайшло больш за трыццаць гадоў. Спектаклі, пастаўленыя паводле ягоных п'есаў, карыстаюцца ў цяпер вялікай папулярнасцю ў глядачоў не толькі нашай краіны, але і далёка за яе межамі. Талент драматурга безумоўны, а творчая спадчына багатая і разнастайная. Невыпадкова нашыя літаратуразнаўцы і рэжысёры тэатраў звяртаюцца і, думаецца, яшчэ неаднойчы будуць звяртацца да крытычнага асэнсавання, мастацкага прачытання і сцэнічнага ўвасаблення твораў таленавітага камедыяграфа.

Таццяна ПІНЧУКОВА,
навуковы супрацоўнік
Рагачоўскага музея
народнай славы

Традыцыйна ў кастрычніку, калі работнікі культуры адзначаюць сваё прафесійнае свята, праходзіць Касцюковіцкі раённы фестываль народнай творчасці сярод сельскіх устаноў культуры «Крыніца душы». Галоўная задача мерапрыемства – адраджэнне, захаванне і прапаганда беларускай духоўнай спадчыны, развіццё мастацкай творчасці ў раёне.

Два дні доўжыўся IX па ліку фестываль, у якім прынялі ўдзел 17 сельскіх клубных устаноў. Падрыхтоўка да фестываля вялася на працягу ўсяго года. Бо гэта своеасаблівае выніковае мерапрыемства, што ярка дэманструе якасць працы і прафесійны ўзровень сельскіх культурна-адукацыйных устаноў. Дзеянні ўдзельнікаў фестываля, дае магчымасць падзяліцца вопытам і майстэрствам сярод калегіаў, убацьчыць з боку свае памылкі, зрабіць вынікі.

Гледачам жа заставалася толькі атрымліваць асалоду ад багацця талентаў, што выходзілі ў гэтыя дні на сцэну. Падзівіцца і парадавацца было чаму!

Самадзейныя артысты ўсіх узростаў (ад 3,5 і за 80 гадоў) змагаліся за права называцца лепшымі ў намінацыях «Сагара і гумар», «Тэатральнае мастацтва», «Выканаўцы беларускага твора», «Рэжысура», «Індывідуальныя выканаўцы», «Дуэты», «Вядучыя», «Мастацкае чытанне», «Аўтарскі твор», «Вакальна-харавыя калектывы», «Дзіцячыя ансамблі», «Харэаграфічныя калектывы». Многія з канкурсантаў добра запамніліся і палюбіліся гледачам, бо штогод з'яўляюцца актыў-

нымі ўдзельнікамі ўсіх мерапрыемстваў. Было нямала тых, хто прымаў віншаванні з дэбютам і каму ўдалося прыемна здзівіць гледачоў і прафесійнае журы. Паколькі ў раёне найбольш развіты вакальна-харавы жанр, вялікая колькасць выканаўцаў змагалася за перамогу пры дапамозе сваіх вакальных здольнасцяў. Аматыры паэзіі прадставілі на суд журы і гледачоў свае паэтычныя творы. Аратарскім майстэрствам у ролі вядучых парадавалі самыя маладыя ўдзельнікі конкурсу. Намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай працы, культуры

Наталля ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара
Цэнтралізаванай клубнай
сістэмы Касцюковіцкага раёна

і па справах моладзі па пытаннях культуры, старшыня журы Людміла Куст падзякавала ўсім удзельнікам за намаганні, за любоў і імкненне да аднаго з самых прыгожых відаў мастацтва – песні. Затым пад бурныя апладысменты самым лепшым былі ўручаныя дыпломы.

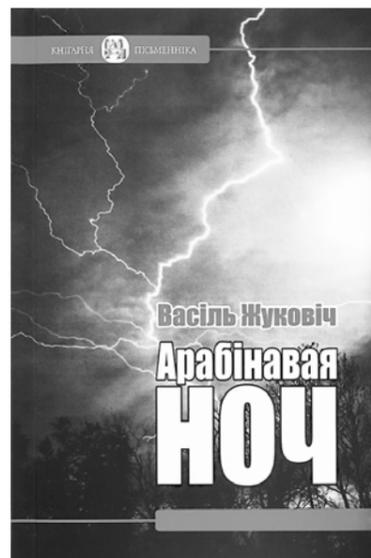
Першыя месцы атрымалі: вакальны ансамбль «Сяброўкі» (Сялецкаўскі СДК) і народны сямейна-роднасны гурт «Радня» (Муравільскі СДК); ансамбль «Вераснянка» (Беладубраўскі СДК); Алеся Шаройка (Новасаматэвіцкі КВЧ) і народны фальклорны ансамбль «Чабатуха» (Прусінскі СКБ); Смолькаўскі СКБ, Забычанскі СДК і Тупічанскі СДК; клуб аматараў тэатральнага мастацтва (Новасаматэвіцкі КВЧ) і Святлана Даськова (Пралетарскі СКБ); Аляксандра Рыцікава (Каніцкі СКМ) і Святлана Даськова (Пралетарскі СКБ); Аляксандр Абраменка (Бялінкавіцкі СДК); Дзмітрый Васялекін (Каніцкі СКМ) і Соня Чукава (Муравільскі СДК); Людміла Чабатар (Каніцкі СКМ) і Карына Кавалёва (Тупічанскі СДК); дуэт Ангеліны Емяльянцавай і Паліны Валодзькінай (Новасаматэвіцкі КВЧ); Алеся Яленская (Шарэйкаўскі СДК) і Цыганкова Аксана (Беладубраўскі СДК).

Пакручасты лёс беларусаў: развагі максімаліста

У выдавецтве «Кнігазбор» пабачыла свет кніга прозы Васіля Жуковіча «Арабінавая ноч». Яна стала новым выпускам серыі «Кнігарня пісьменніка» ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў».

Кніга заснаваная на жыццёвым досведзе аўтара. Найбольш старонак тут прысвечана апавяданням побытавага характару, але В. Жуковіч не канцэнтруецца на жыцці пэўнай вёскі альбо на апісанні пэўнага часу. У творах падаюцца эпізоды з даваеннага жыцця заходнебеларускай вёскі, расказваецца пра гады нямецкай акупацыі і вываз беларусаў у Нямеччыну, сталінскія гады ў Мінску, апавядаецца пра моладзь шасцідзясятых, а таксама і нашыя часы 2000-х.

Прэс-служба ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Георгій ШЭЎМЕР

«Дзед, раскажы мне
пра ліцвінаў.
Бо кажуць, быў такі народ,
Ды раптам
нечакана згінуй...
Бы ў людзях розум
ад бядот».

«Так, быў народ...», –
сказаў унучку
Дзед, і надоўга замаўчаў,
Бы боль альбо
ў пачуццях скруху
Пераадолець ён жадаў,

Бы вырашаў, якія словы
Павінен ён цяпер сказаць,
Каб сэнс іх быў
не прымусовы,
Каб заахвочваў разважаць.

«Так, быў народ такі,
ліцвіны, –
Зноў, як сабе,
ён паўтарыў. –
Калі ўглядацца
ў час той дзіўны,
Ён шмат каштоўнага
стварыў.

Стварыў дзяржаву,
дзе законы
Былі за ўладара вышэй,
Дзе ўсіх яднаў ваяка конны,
Як сімвал годнасці
людзей.

Дзе сцяг славутага святога
Быў той харугвай баявой,
Што, як зварот людзей
да Бога,
Іх робіць блізкамі душой.

Дзе гарады правы займелі,
Дзе вера не была бічом,
Дзе людзі проста
жыць хацелі
Не як скаціна пад ярмом...

А потым?..
Потым змрок падзелаў,
Гады бяздумнасці сляпой...
І вось жабрак,
убогі целама,
Такім зрабіўся і душой...

Дык быў народ
такі – ліцвіны?..

Табе, унучак, вырашаць,
Бо на мінулае Айчыны
Па-свойму людзі
ўсе глядзяць.

Ды толькі варта
ўсім нам помніць,
Што погляд гэты –
ён зайжды

Халопы з чалавека робіць
Ці воіны ў часы бяды.

Ён лёс яго і вызначае,
Бо ўласных поглядаў
туман

Людзей паверыць
прымушае
Ў навязаны ці зручны зман.

І вось ужо бы здань сляпая
Брыдзе за хісткім
міражом...

І іскру Боскую губляе
Жабрак, падмануты
жыццём...

Што ж да мяне,
то мне здаецца,
Ён і цяпер ёсць, той народ,
Але па-іншаму завецца,
Спавіты немаччу нязгод.

Таму ён не здольны
разабрацца,
Каму маліцца,
што шукаць,
На што яму абапірацца,
Каб сапраўды
народам стаць...

Калі ж ад зманаў акрыяе,
Ад пакланення махлярам,
Ці ж той народ
не пажадае

Ліцвінамі зноў звацца сам?

Ці ж ён мінулае Айчыны
Не пажадае шанаваць
І, як сапраўдныя ліцвіны,
Іх герб стары
і сцяг узняць?..»

Так дзед унучку адказаў.
Той думаў пра сябе,
маўчаў.
Ды і аб чым было казаць?..
Хто ты –
табе ж і вырашаць.

Хто курыць, за тым чорт шкуруць

Неасцярожнае абыходжанне з агнём – адна з самых распаўсюджаных прычынаў пажараў. Як правіла, яны адбываюцца з-за курэння ў нецвярозым стане. Толькі летас у агні загінулі 511 чалавек, з іх 429 у момант узнікнення пажару былі нецвярозымі.

Выкінутую непатушаную запалку ці цыгарэту шмат хто лічыць драбязою. Не кожны можа разгледзець за радкамі газетных паведамленняў аб пажарах вялікую праблему, не для ўсіх зводкі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях з'яўляюцца папярэджаннем аб небяспецы. Але цяжка ўсведамляць, што амаль ва ўсіх выпадках гібелі людзей можна было пазбегнуць, калі б яны былі больш асцярожнымі.

Так, увечары 18 кастрычніка адбыўся пажар у адным з прыватных дамоў Мінска. Пасля размовы з суседзямі было высветлена, што там жывуць двое мужчынаў і жанчына. Усе трое часта выпівалі і вялі асацыяльны лад жыцця. Тыя выхадныя яны сустракалі па звыклай праграме: выпівалі, курылі, аж пакуль не заснулі. Усё скончылася трагічна – незатушаная цыгарэта стала прычынай пажару. Калі прыехалі пажар-

ныя, шанцаў на выратаванне людзей ужо не было.

Пажар – гэта страшная бяда, і заўсёды людзі спяшаюцца на дапамогу тым, хто трапіў у яе. Часта гора-курульшчыкаў ратуюць пільныя суседзі, якія своечасова паведамілі пра пажар у МНС або нават выцягвалі пацярпелых з палаючага дома. Але цяжка ўявіць, колькі людзей штогод трапляюць у небяспеку з-за аднаго віноўніка пажару.

Як сведчыць статыстыка за пяць апошніх гадоў, з-за неасцярожнасці пры курэнні загінулі 90% усіх загінулых на пажарах. Таму МНС падтрымлівае актыўны забарону продажу таных спіртных напояў, супрацоўнікі міністэрства ладзяць месячнікі пажарнай бяспекі, даследуюць жылыя дамы, праводзяць іншыя мерапрыемствы па папярэджанні гібелі і траўматызму людзей на пажарах і пры іншых надзвычайных сітуацыях. Аднак трэба, каб кожны чалавек усвядоміў сур'ёзнасць гэтай праблемы, іначай трагічны фінал будзе паўтарацца.

Дзяніс ПРОЦЬКА,
начальнік ЦРАНСа г. Мінска

Лістапад

14 – Слуцкае паўстанне 1920 г. (Слуцкі Збройны Чын; Слуцк; адбылося ў лістападзе – снежні 1920 г.), антыбальшавіцкае паўстанне на Случыне – 95 гадоў з часу правядзення.

14 – Чарнушэвіч Нічыпар Тодаравіч (1900, Капыль – 1967), паэт, перакладчык на беларускую мову твораў рускіх, украінскіх, яўрэйскіх паэтаў – 115 гадоў з дня нараджэння.

14 – Шкуратаў Ігар Мікалаевіч (1945, Ашмяны), мастак, працуе ў акварэлі і станковай графіцы – 70 гадоў з дня нараджэння.

15 – Беларускае радыёвяшчанне (Мінск; 1925) – 90 гадоў з дня выхаду першай перадачы.

15 – Войчанка Сяргей Валянцінавіч (1955, Украіна – 2004), жывапісец, графік, плакатыст, дызайнер, лаўрэат усаесаюзных і міжнародных конкурсаў плаката – 60 гадоў з дня нараджэння.

15 – Кісялёў Георгій Пятровіч (1935, Украіна), мастак, працуе ў розных відах і тэхніках станковай і прыкладной графікі, жывапісе, медальерным мастацтвам – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Слоніўскі Антоні (1895, Польшча – 1976), польскі паэт, драматург, літаратурны крытык – 120 гадоў з дня нараджэння.

15 – Стагановіч Тамара Аляксандраўна (1930, Навагрудскі р-н), жывапісец, графік, манументаліст, заснавальніца прэміі імя Аляксандра і Марыі Стагановічаў у галіне непрыдуманай літаратуры для беларускіх пісьменнікаў, у эміграцыі (ЗША) – 85 гадоў з дня нараджэння.

15 – Тоўсцік Аркадзь Апанасавіч (1925, Глускі р-н – 2009), партыйны і грамадскі дзеяч, журналіст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

16 – Кастусь Акула (сапр. Качан Аляксандр Ігнатавіч; 1925, Докшыцкі р-н – 2008), пісьменнік, драматург, грамадска-культурны дзеяч, журналіст – 90 гадоў з дня нараджэння.

16 – Арганізацыя Аб'яднаных Нацый па пытаннях адукацыі, навукі і культуры (ЮНЕСКА; Беларусь увайшла ў склад ЮНЕСКА ў 1954 г.), спецыялізаваная міжрадавая ўстанова ААН – 70 гадоў з часу падпісання Статута арганізацыі.

16 – Белавусаў Алег Паўлавіч (1945, Слуцк – 2009), мастацтвазнаўца, дзеяч кінамастацтва, сцэнарыст, рэжысёр, заснавальнік і мастацкі кіраўнік майстэрні мультфільмаў кінастудыі «Беларусьфільм» (1975 – 1989), анімацыйных студыяў (1989 – 1995) – 70 гадоў з дня нараджэння.

16 – Каўтунова Марыя Паўлаўна (1915, Веткаўскі р-н – 1990), майстар народнага мастацкага ткацтва – 100 гадоў з дня нараджэння.

16 – Ян Скрыган (Іван Аляксеевіч; 1905, Капыльскі р-н – 1992), пісьменнік, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976) – 110 гадоў з дня нараджэння.

17 – Ясючэня Уладзімір Мікалаевіч (1925, Капыльскі р-н – 1945), паэт, аўтар лірычных вершаў – 90 гадоў з дня нараджэння.

18 – «Беларуская ніва» (Вільня; выдавалася з 18 лістапада 1925 да 16 сакавіка 1926 г.), газета рэвалюцыйна-дэмакратычнага кірунку, орган Беларускай сялянска-работніцкай грамады – 90 гадоў з пачатку выдання.

18 – Сядзіба палешука канца XIX – пачатку XX ст. (в. Парэчка Пінскага р-на; 2000), музей пад адкрытым небам – 15 гадоў з часу адкрыцця для наведнікаў.

19 – Жучкевіч Вадзім Андрэевіч (1915, Лоеў – 1985), вучоны-географ, заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі, выдатнік адукацыі Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

20 – Апіёк Мікалай Афанасьевіч (1935, Дубровенскі р-н), мастак тэатра, жывапісец, графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2007), узнагароджаны ордэнам Ф. Скарыны – 80 гадоў з дня нараджэння.

20 – Ігнаценка Рыгор Канстанцінавіч (1930, Касцюковіцкі р-н), пісьменнік, аўтар твораў для дзяцей і дарослых – 85 гадоў з дня нараджэння.

21 – Герус Сямён Пятровіч (1925, Навагрудскі р-н – 1998), графік, аўтар лінагравюраў, літаграфіяў, афортаў, малюнкаў, педагог – 90 гадоў з дня нараджэння.

21 – Дзянісаў Міхаіл Іванавіч (1900, Расія – 1971), спявак, народны артыст Беларусі (1944) – 115 гадоў з дня нараджэння.

21 – Нікалаевіч Мікалай Віктаравіч (1955, Шчучын), гісторык, спецыяліст у галіне бібліятэчнай справы, грамадскі дзеяч, кавалер ордэна свяціцеля Кірылы Тураўскага II ступені Беларускай Праваслаўнай Царквы – 60 гадоў з дня нараджэння.

22 – Скарульскі Антон (Антоні Адам; 1715, Жамойць – 1777), філосаф, педагог, святар, які жыў і працаваў у Беларусі, аўтар кнігі «Каментарый па філасофіі» (Вільня, 1755), якая доўгі час выкарыстоўвалася як падручнік па філасофіі, – 300 гадоў з дня нараджэння.

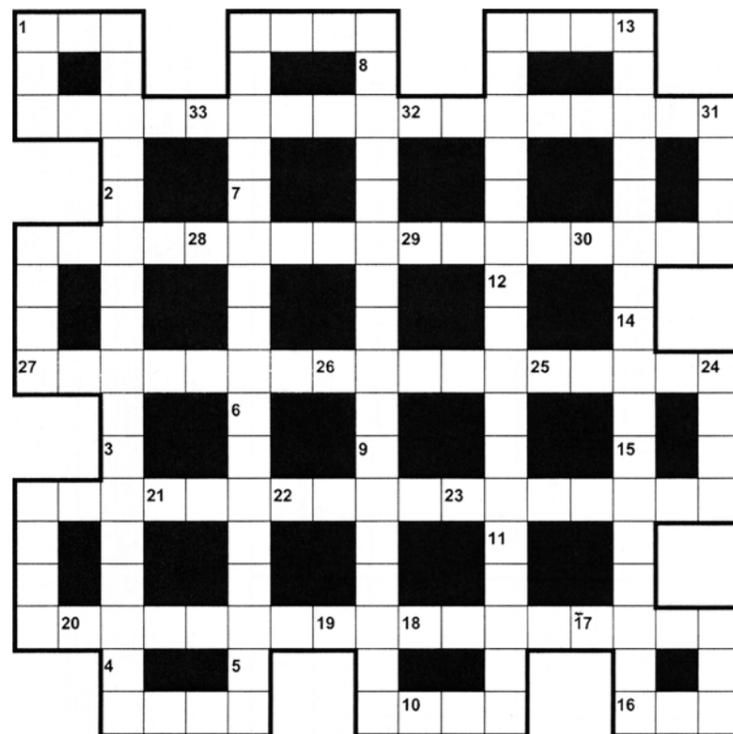
23 – Змітрок Астапенка (Дзмітрый Емяльянавіч; 1910, Мсціслаўскі р-н – 1944), паэт, перакладчык – 105 гадоў з дня нараджэння.

23 – Луначарскі Анатоль Васілевіч (1875, Украіна – 1933), дзяржаўны і партыйны дзеяч, пісьменнік, крытык, мастацтвазнаўца, які ўдзельнічаў у арганізацыі БДУ, спрыяў дзейнасці АН БССР, Беларускага дзяржаўнага музея, Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі, Віцебскага мастацкага тэхнікума, акадэмік АН СССР – 140 гадоў з дня нараджэння.

Чайнкрасвора

1. Вышэйшая ступень задавальнення. 2. Спецыяліст па мове і культуры групы народаў, якія насяляюць Пярэдняю Азію і Паўночную Афрыку. 3. Выканаўца танцаў. 4. Дрэва або куст сямейства вярбовых. 5. Дзяржаўны дзеяч Рэчы Паспалітай, кампазітар, імя якога прысвоенае музычнаму каледжу ў Маладзечне. 6. Назва горада Чэравень да 1923 года. 7. Паказ неадушаўлёных прадметаў у выяўленчым мастацтве. 8. Ніжні слой зямной атмасферы. 9. Пісьменнік, адзін з пачынальнікаў жанру байкі ў беларускай літаратуры. 10. Перыядычнае друкаванае выданне. 11. Месяц каляндарнага года. 12. Палітычны дзеяч, публіцыст, паэт, адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 – 1864 гадоў на землях Беларусі і Літвы. 13. Другая па плошчы пасля Вялікабрытаніі астраўная дзяржава ў Еўропе. 14. Частка электрычнай машыны. 15. Літаграфія мастака Міхася Басалыгі, прысвечаная полацкай князёўне, асветніцы. 16. Раённы цэнтр у Гродзенскай вобласці, паблізу якога будуюцца першыя ў Беларусі атамная электрастанцыя. 17. Алімпійская чэмпіёнка 2014 года па фрыстайле, удзельніца зборнай каманды Беларусі. 18. Музычны або сігнальны інструмент. 19. Галоўная рухаючая і кіруючая сіла чаго-небудзь. 20. Калекцыянер старажытных манетаў і медальёў. 21. Падсмажаная ці падсушаная лустачка хлеба. 22. Група цыганскіх сем'яў, якія качуюць разам. 23. Пісьмовае распараджэнне аб парадку выканання работ або размеркаванні рабочых па працоўных месцах. 24. Адзінка вымярэння аб'ёму друкаванага тэксту. 25. Брат жонкі. 26. Паляўнічая зброя ў выглядзе вострага з абодвух бакоў нажа на доўгім дрэўку. 27. Уласнаручны, звычайна памятны, надпіс ці подпіс. 28. Буйны землеўладальнік у сярэднявеччы. 29. Самая доўгая рака ў Францыі. 30. Атрымальнік паштовага адпраўлення. 31. Аднарадны рускі гармонік. 32. Самка драпежнай птушкі сямейства ястрабіных. 33. Бакавая частка дарогі.

Склаў Анатоль ЖУК, г. Слуцк

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**НЕФ-праект**» – прыватнае ўнітарнае прадпрыемства па аказанні паслугаў, зарэгістраванае 16 верасня 2009 г. у старадаўнім мястэчку Гальшаны (цяпер аграгарадок) у Ашмянскім раёне. Дырэктар – Ігар Раханскі. Супрацоўнікі арганізацыі – вядомыя рэстаўратары, мастакі, архітэктары, інжынеры. «НЕФ-праект» займаецца распрацоўкаю праектнай дакументацыі, у т.л. па аднаўленні і рэстаўрацыі культурнай і гістарычнай спадчыны Гродзеншчыны ды ў іншых рэгіёнах

краіны. Дзякуючы арганізацыі сваю экспазіцыю атрымаў Ашмянскі краязнаўчы музей, быў зроблены жывапісны роспіс на вуліцы насупраць музея, даглядаецца сінагога ў Ашмянах, робяцца спробы захаваць і экспанавать жывапіс у ёй.

У 2009 г. быў распрацаваны і ажыццёўлены праект «Гальшанскі альфабэт», дзе зафіксаваныя імёны ўрадженцаў мястэчка, фотаздымкі, сабраныя звесткі пра іх. Дэманструецца ў памяшканні Гальшанскага Дома культуры.

У 2010 г. на месцы капліцы Гальшанскага замка ўсталяваны крыж – сімвалічны пачатак музейфікацыі замка (само аднаўленне пачалося ў 2015 г.).

НЁМАНСКАЕ ШКЛО мастацкае – вырабы з шкла (посуд, вазы, скульптура, творы манументальна-дэкаратыўнага мастацтва) шклазавода «Нёман».

Традыцыі закладзеныя ў 2-й палове XIX ст. майстрамі гутаў хутара Устрынь-Боркі (1875), урочышча Маладзіна (цяпер хутар Новая Гута) Навагрудскага р-на і г. Бярозаўка Лідскага раёна Гродзенскай вобл.

Посуд і прадметы раскошы (мастацкае шкло) выраблялі метадамі прасавання, выдзімання ў рухомыя і неруходнага фармавання з бясколернага, каляровага празрыстага і глушанага шкла. Пры дэкараванні вырабаў выкарыстоўваліся алмазная і шырокая грань, гравіроўка, люстр, размалёўка эмалямі і золатам, светлае і глыбокае траўленне, налепы, скульптурная пластыка, каляровыя ніці. У 1880 – 1914 гг. пра-

саванія і ціхавыдзіманія вырабы пакрываліся нізкарэльефным дэкарам з матывамі неаготыкі і неаракко. Віці аканту, ракайлевыя грабеньчыкі і краты, выявы анёлаў, дробныя раслінныя элементы мудрагеліста кампанаваліся на паверхні посудзінаў і рэчаў. Прасаванія і свабодна фармаваныя вырабы часта дадаткова дэкараваліся гутнымі пластычнымі аздобамі (фігуркамі людзей, жывёлаў, птушак, каляровымі ніцямі).

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)